

บทความวิชาการ

ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่กับการละเมิดทางแพ่ง

ธัชฎามาศ อุไรวรรณ*

มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

อีเมล: Thatchadamas.u@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 กับหลักเกณฑ์ความรับผิดทางละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยศึกษาจากกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และบทความทางวิชาการ ผลการศึกษาพบว่าพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 กำหนดให้เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดทางละเมิด จะต้องพิจารณาว่าการกระทำนั้นเป็นการกระทำการในการปฏิบัติหน้าที่หรือส่วนตัว

หากเป็นการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่ ย่อมเป็นไปตามหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ที่ได้วางหลักในเรื่องเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดแตกต่างไปจากเรื่องละเมิดที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ถ้าวินิจฉัยว่าการละเมิดที่เกิดขึ้นส่วนตัว หรือมิได้เกิดขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่ ย่อมต้องเป็นไปตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจากการที่เจ้าหน้าที่กระทำความผิดในการปฏิบัติหน้าที่อันเป็นการกระทำการตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้บังคับบัญชา หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบผู้เสียหายในผลแห่งละเมิดที่เจ้าหน้าที่ของตนได้กระทำความผิด กรณีนี้ผู้เสียหายจะไม่สามารถฟ้องเจ้าหน้าที่โดยตรงได้ แต่ต้องฟ้องหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ผู้นั้นสังกัด หน่วยงานของรัฐจึงต้องรับภาระชดเชยค่าสินไหมทดแทนอันเกิดจากการกระทำความผิดไปก่อน แล้วจึงไปไล่เบี้ยเอาจากเจ้าหน้าที่ในภายหลัง โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องรับผิดทางละเมิดเฉพาะเมื่อเป็นการจงใจให้เกิดความเสียหาย หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น และให้แบ่งแยกความรับผิดของแต่ละคน โดยไม่ใช้หลักลูกหนี้ร่วม ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของรัฐ

คำสำคัญ: ละเมิด, เจ้าหน้าที่, ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง, ความรับผิด

Received: 6 November, 2024, Revised: 25 November, 2024, Accepted: 27 November, 2024

* Corresponding author

TORT LIABILITY OF OFFICIALS AND CIVIL TORT

*Thatchadamas Uraiwan**

Phuket Rajabhat University

Email: Thatchadamas.u@gmail.com

Abstract

The academic article aims to study and compare the criteria for the liability for wrongful acts of officials under the Liability for Wrongful Acts of Officials Act in 1996 with the criteria for liability for torts under the Civil and Commercial Code. The study is based on relevant laws and academic articles. The findings reveal that the Liability for Wrongful Acts of Officials Act in 1996 stipulates that when a government official commits a wrongful act, it must be determined whether the act was committed in the course of performing their duties or in a personal capacity.

If the tortious act occurred in the course of performing their duties, it falls under the criteria of the Liability for Wrongful Acts of Officials Act in 1996, which establishes principles regarding liability for wrongful acts that differ from the torts stipulated in the Civil and Commercial Code. However, if the tort occurred in a personal capacity or did not occur in the course of performing their duties, it must comply with the provisions of the Civil and Commercial Code. When damage arises from an official committing a wrongful act in the course of performing their duties, which is an act carried out under the authority granted by law, regulations, rules, or lawful orders from a supervisor, the government agency is liable to the injured party for the consequences of the tort committed by their official. In this case, the injured party cannot sue the official directly but must sue the government agency to which the official belongs. The government agency must bear the burden of compensating for the damages arising from the tortious act first and then seek reimbursement from the official later. Government officials are liable for torts only when they intentionally cause damage or act with gross negligence. The liability of each person should be separated without applying the principle of joint debtors. This is to ensure fairness and enhance the efficiency of government operations.

Keywords: tort, official, gross negligence, liability

* Corresponding author

บทนำ (Introduction)

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญกับปัญหาการละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ในทางมิชอบที่เจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนใช้อำนาจหน้าที่ที่ตนมีอยู่ไปในทางที่ไม่ถูกต้อง เช่น การเอื้อประโยชน์ให้กับตนเองหรือพวกพ้อง การกลั่นแกล้งหรือเลือกปฏิบัติต่อประชาชน การเรียกรับสินบน การบังคับขู่เข็ญ หรือการใช้ข้อมูลภายในเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ ซึ่งถือเป็นการละเมิด และทำลายความเชื่อมั่นของประชาชนต่อระบบราชการ (คณพล จันทน์หอม, 2561) ตลอดจนการทุจริตคอร์รัปชันที่ยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังในสังคมไทย โดยเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนมีพฤติกรรมทุจริตในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การยกยอกทรัพย์สิน การรับสินบน การฮั้วประมูล การใช้จ่ายงบประมาณโดยไม่โปร่งใส ซึ่งสร้างความเสียหายอย่างมหาศาลต่อประเทศชาติ และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ (อภิชาติ พานสุวรรณ และพระมหาบุญรอด มหาวโร (สืบดวง), 2564) เจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนที่มีพฤติกรรมเลือกปฏิบัติต่อประชาชน โดยไม่คำนึงถึงความเสมอภาค เช่น การให้บริการที่แตกต่างกัน การเลือกปฏิบัติทางเพศ เชื้อชาติ ศาสนา หรือฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน (ชลินทรา ปรารค์ทอง, 2565) การละเลยการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น การไม่ให้บริการประชาชน การทำงานล่าช้า การไม่รับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของภาครัฐ และสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชน (อนุชา จินดาวงษ์, 2567) หรือแม้กระทั่งการใช้ความรุนแรงเกินกว่าเหตุในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น การทำร้ายร่างกายประชาชน การใช้กำลังเกินกว่าความจำเป็น ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน และสร้างความหวาดกลัวให้กับประชาชน ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ และทรัพย์สินของประชาชน (พิเชษฐ พิณทอง, 2554) บั่นทอนความเชื่อมั่นในระบบราชการ และขัดขวางการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน (พระมหากันดินันท์ กนุดลีโล (เฮงสกุล) และคณะ, 2567)

ปัญหาการละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐเกิดขึ้นจากหลายปัจจัย ได้แก่ กฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ บางฉบับอาจล้าสมัย ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน หรือไม่มีความครอบคลุมเพียงพอ ทำให้เกิดช่องว่างในการบังคับใช้ (สุภัทรา ปากสิทธิ์ วัชรธรรมมงคล, 2560) เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่รัฐบางคนใช้อำนาจหน้าที่ในทางมิชอบ หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ โดยไม่ต้องรับผิดชอบ การขาดจิตสำนึกในการบริการประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนมุ่งเน้นแต่ผลประโยชน์ของตนเองหรือพวกพ้อง ไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของประชาชน (พนิดดา รักษาแก้ว, 2565) มองประชาชนเป็นเพียงผู้รับบริการ ไม่ใช่เจ้าของอำนาจอธิปไตย (กรกสิวัฒน์ เกษมศรี, 2564) ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาการละเมิดอำนาจ การเลือกปฏิบัติ และการละเลยการปฏิบัติหน้าที่ ระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลที่อ่อนแอ ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐบางคน สามารถใช้อำนาจหน้าที่ในทางมิชอบ หรือทุจริตคอร์รัปชัน โดยไม่ถูกตรวจสอบ หรือถูกดำเนินการตามกฎหมาย บางหน่วยงานของรัฐมีวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการทุจริตคอร์รัปชัน เช่น การปกปิดความผิด การช่วยเหลือพวกพ้อง การไม่เปิดเผยข้อมูล หรือการยอมรับการรับสินบน การขาดความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบ (สรพสิทธิ์ ชมภูษ และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์, 2564) ซึ่งปัญหาการละเมิดของเจ้าหน้าที่ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดความเสียหายต่อประชาชนและประเทศชาติ (ประวีณธิดา จารุณิล, 2567)

ปัญหาต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นการละเมิด การเลือกปฏิบัติ การละเลยการปฏิบัติหน้าที่ ระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลที่อ่อนแอ วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการทุจริต และการขาดความโปร่งใส ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งนำไปสู่ความจำเป็นในการมีกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ เพื่อควบคุมและป้องกันการกระทำความผิด (ชนากานต์ วงศ์รัตนวรรณ, 2565) ดังนี้

1. การเลือกปฏิบัติ และการละเลยการปฏิบัติหน้าที่ กฎหมายจึงกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ และกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน เพื่อป้องกันการใช้อำนาจในทางมิชอบ และส่งเสริมการบริการประชาชนอย่างเท่าเทียม

2. ระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลที่อ่อนแอ กฎหมายได้สร้างกลไกการตรวจสอบ เช่น การเปิดเผยข้อมูล การรับฟังความคิดเห็น การร้องเรียน และการสอบสวน เพื่อให้การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐมีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้

3. วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการทุจริต กฎหมายกำหนดบทลงโทษ สำหรับเจ้าหน้าที่รัฐที่กระทำความผิด รวมถึงผู้รู้เห็นเป็นใจ หรือช่วยเหลือ เพื่อป้องปรามการทุจริต และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่โปร่งใส

4. การขาดความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน กฎหมายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร การรับฟังความคิดเห็น และการร้องเรียน

เมื่อเกิดการละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐ กฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่จึงเป็นเครื่องมือในการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย โดยกำหนดให้เจ้าหน้าที่รัฐ หรือหน่วยงานของรัฐ ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น (ตรีเพชร จิตรมहिมา, 2562) เป็นการส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่รัฐตระหนักถึงหน้าที่ และความรับผิดชอบของตน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และเคารพในสิทธิของประชาชน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมความรับผิดชอบในภาครัฐ ซึ่งช่วยสร้างความเป็นธรรม และความเชื่อมั่นในระบบกฎหมาย

กฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการควบคุม ป้องกัน และเยียวยาความเสียหาย จากการละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐ รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมความรับผิดชอบในภาครัฐ เพื่อให้เจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ของประชาชน และประเทศชาติอย่างแท้จริง การศึกษาและวิเคราะห์ความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกฎหมาย และหลักเกณฑ์ความรับผิด ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง ซื่อสัตย์สุจริต และเคารพในสิทธิของประชาชน คำนึงสิทธิเสรีภาพ และทรัพย์สินของประชาชน เสริมสร้างธรรมาภิบาล และความรับผิดชอบของภาครัฐ สร้างความเชื่อมั่นในระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

ความเป็นมาของความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่

การกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐนั้น ก่อนจะมีพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 (ใช้บังคับเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539) ความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อบุคคลภายนอก และความรับผิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อหน่วยงานของรัฐเองนั้นจะเป็นไปตามหลักความรับผิดของข้าราชการในทางแพ่งซึ่งเป็นระเบียบที่กำหนดโดยกระทรวงการคลังในฐานะที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเงินของแผ่นดิน รวมทั้งอยู่ในมติคณะรัฐมนตรี และหนังสือเวียนต่าง ๆ ของกระทรวงการคลัง โดยใช้หลักกฎหมายละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาดำเนินการ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ และทำให้เสียขวัญกำลังใจในการปฏิบัติราชการ การไม่กล้าตัดสินใจของเจ้าหน้าที่ เนื่องจากเป็นความรับผิดชอบส่วนตัวเสมอ ไม่ว่าจะกระทำโดยประมาทเพียงเล็กน้อยหรือไม่ก็ตาม สร้างความไม่เป็นธรรมแก่เจ้าหน้าที่ ทั้งที่เป็นการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ของราชการ เกิดสถานการณ์ในการหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ และเกิดความล่าช้าในการปฏิบัติหน้าที่ การขาดประสิทธิภาพในระบบราชการ (จิตติพร

ล้มเหลว (2548) เช่น บางหน่วยงานมีกฎหมายเป็นหลักประกันและคุ้มครองเจ้าหน้าที่จากการกระทำละเมิดหากเป็นการกระทำละเมิดธรรมดาไม่ต้องรับผิดชอบในละเมิดทำให้เกิดความไม่เท่าเทียม ลักลั่นของกฎหมาย เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในช่วงก่อน พ.ศ. 2539 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 147 เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่ต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัว เว้นแต่กระทำโดยเจตนาร้าย หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 296 เบื้อง เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ เว้นแต่กระทำโดยเจตนาร้าย หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง นำหลักกฎหมายนี้รวม (Joint Debtor) ตามมาตรา 432 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับโดยนำมาปรับใช้ในการนิรโทษกรรมหลายครั้งร่วมกันการกระทำละเมิด (สุภาวดี ประภากร ตริเพชร จิตรมหิมา และสำเรียง เมฆเกรียงไกร, 2567) ซึ่งเป็นกฎหมายเอกชน โดยไม่คำนึงถึงสัดส่วนความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล จึงอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมได้ การที่ศาลนำหลักทั่วไปของกฎหมายเอกชนเกี่ยวกับองค์กร และผู้กระทำแทนองค์กรในฐานะผู้แทนนิติบุคคลตามมาตรา 76 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาปรับใช้ให้หน่วยงานราชการรับผิดชอบในการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ แล้วมีสิทธิไล่เบี้ยได้เต็มจำนวนโดยไม่พิจารณาว่าหน่วยงานราชการเองก็มีส่วนผิดด้วย จากเหตุปัจจัยดังกล่าว จึงก่อให้เกิดสภาพปัญหา และข้อขัดข้องบางประการ อันเป็นการบั่นทอนขวัญกำลังใจของข้าราชการ และทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่กล้าตัดสินใจในการปฏิบัติงานเป็นเหตุให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการลดลงอีกด้วย

อีกทั้ง ในการควบคุมพฤติกรรมของข้าราชการยังมีมาตรการทางวินัยควบคุมอยู่แล้ว จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 (ใช้บังคับเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539) มีทั้งหมด 15 มาตรา ซึ่งมุ่งเน้นเฉพาะการกระทำละเมิดจากการปฏิบัติหน้าที่เท่านั้น และพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวจะใช้ในกรณีไล่เบี้ยเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำละเมิดจากการปฏิบัติราชการเท่านั้น หากมีการกระทำละเมิดที่มีใช้เกิดจากการปฏิบัติราชการความรับผิดของเจ้าหน้าที่จะเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 นายจ้างรับผิดชอบในการกระทำละเมิดของลูกจ้าง เว้นแต่ในกรณีกำหนดอายุความไล่เบี้ยให้มีกำหนด 2 ปีนับแต่วันที่หน่วยงานของรัฐรู้ถึงการละเมิด และรู้ตัวเจ้าหน้าที่ผู้จะพึงต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, 2563) ดังนั้น สิ่งสำคัญประการแรก คือ จะต้องรู้เสียก่อนว่า การกระทำละเมิดคืออะไร การจะพิจารณาว่าการกระทำของเจ้าหน้าที่เป็นการ “ละเมิด” หรือไม่นั้น พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มีได้บัญญัตินิยามศัพท์คำว่า “ละเมิด” ไว้เป็นการเฉพาะ จึงต้องนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในส่วนที่เกี่ยวข้องมาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.101/2548) โดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 เป็นหลักทั่วไปของการกระทำที่ถือเป็น “ละเมิด” บัญญัติว่า ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่ง อย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น (อนุชา จินดาวงษ์, 2551)

ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

กฎหมายว่าด้วยความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ (Law on Liability for a Wrongful Act of the Officials) ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 กำหนดให้เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดทางละเมิด จะต้องพิจารณาว่าการกระทำนั้นเป็นการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่หรือส่วนตัว หากเป็น

การกระทำละเมิดที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่ (Performance of Duty) ย่อมเป็นไปตามหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ที่ได้วางหลักในเรื่องเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดแตกต่างไปจากเรื่องละเมิดที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ถ้าเป็นการละเมิดที่เกิดขึ้นส่วนตัว หรือมิได้เกิดขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่ย่อมต้องเป็นไปตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งตามความในพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจากการที่เจ้าหน้าที่กระทำความผิดในการปฏิบัติหน้าที่อันเป็นการกระทำการตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้บังคับบัญชา กรณีนี้ผู้เสียหายจะไม่สามารถฟ้องเจ้าหน้าที่โดยตรงได้ แต่ต้องฟ้องหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ผู้นั้นสังกัด หน่วยงานของรัฐจึงต้องรับภาระชดเชยค่าสินไหมทดแทนอันเกิดจากการกระทำละเมิดไปก่อน แล้วจึงไปไล่เบี้ยเอา กับเจ้าหน้าที่ในภายหลัง โดยออกคำสั่งทางปกครองให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทน ซึ่งหากเจ้าหน้าที่ไม่ยอมชำระเงินตามคำสั่งทางปกครองดังกล่าวก็จะต้องมีกระบวนการบังคับทางปกครองตามคำสั่งให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนนั้นต่อ โดยการยึด หรืออายัด และขายทอดตลาดทรัพย์สินอันเป็นมาตรการบังคับทางปกครองกรณีคำสั่งทางปกครองที่ให้ชำระเงิน เพื่อนำเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดมาชำระให้ครบถ้วนตามคำสั่งทางปกครองดังกล่าว ทั้งนี้ ถึงแม้ว่าหน่วยงานของรัฐจะสามารถไล่เบี้ยเอา กับเจ้าหน้าที่ได้หลังจากต้องชำระค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายไปก่อน แต่หน่วยงานของรัฐจะสามารถไล่เบี้ยได้หรือไม่เพียงใดก็ยังมีหลักเกณฑ์ตามกฎหมายที่กำหนดไว้ด้วยว่า หน่วยงานของรัฐมีสิทธิเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดชดเชยค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวแก่หน่วยงานของรัฐได้ถ้าเจ้าหน้าที่ได้กระทำการนั้นไปด้วยความจงใจ (Willful Act) หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (Grossly Negligent) เท่านั้น (สุภาวดี ประภากร, ตรีเพชร จิตรมทิมา และสำเรียง เมฆเกรียงไกร, 2567) โดยความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การละเมิดที่กระทำต่อเอกชนหรือบุคคลภายนอก ตามมาตรา 8 และการละเมิดที่กระทำต่อหน่วยงานของรัฐ ตามมาตรา 10 (ประวิณีธิดา จารุณิล, 2567)

การละเมิดที่กระทำต่อเอกชน หรือบุคคลภายนอกต้องพิจารณาว่าเป็นการละเมิดอันเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ (Performance of Duty) หรือเป็นการละเมิดที่ไม่ใช่การกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ (Non-Performance of Duty) หากเป็นการละเมิดที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบผู้เสียหายในผลแห่งละเมิดที่เจ้าหน้าที่ของตนได้กระทำลง (สุภาวดี ประภากร, ตรีเพชร จิตรมทิมา และสำเรียง เมฆเกรียงไกร, 2567) ในกรณีนี้ผู้เสียหายอาจฟ้องหน่วยงานของรัฐดังกล่าวได้โดยตรง แต่จะฟ้องเจ้าหน้าที่ไม่ได้ ตามมาตรา 5 เนื่องจากการกระทำอันเกิดมาจากการปฏิบัติหน้าที่ กฎหมายจึงให้ความคุ้มครองเจ้าหน้าที่โดยไม่ให้ผู้เสียหายฟ้องเจ้าหน้าที่โดยตรง แต่ให้ฟ้องหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่สังกัดอยู่ แต่หน่วยงานของรัฐก็สามารถไล่เบี้ยเอาค่าสินไหมทดแทนจากเจ้าหน้าที่ภายหลังได้ หากเป็นกรณีที่กระทำด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ตามหลักเกณฑ์ในมาตรา 8 (ประวิณีธิดา จารุณิล, 2567)

การละเมิดที่กระทำต่อหน่วยงานของรัฐ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่กระทำความผิดต่อหน่วยงานของรัฐ ตามนิยามในพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 4 หน่วยงานของรัฐ (Government Agency) หมายความว่า กระทรวง ทบวง กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรมราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น และรัฐวิสาหกิจที่ตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาและให้หมายความรวมถึงหน่วยงานอื่นของรัฐที่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้เป็นหน่วยงานของรัฐตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย แต่ในขณะที่จะเรียกสำนักงานรัฐมนตรีว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ข้อ 6

หน่วยงานของรัฐ หมายความว่า กระทรวง ทบวง กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจที่จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกา หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่และในกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำละเมิดต่อบุคคลภายนอกตามข้อ 30 หน่วยงานของรัฐจะหมายความว่า กระทรวง ทบวง กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรมและราชการส่วนภูมิภาค แต่ไม่รวมถึงราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ (สุภาวดี ประภากร ตริเพชร จิตรมหิมา และสำเรียง เมฆเกรียงไกร, 2567) ซึ่งมีนิยามหน่วยงานของรัฐที่แตกต่างกัน แต่ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานที่เจ้าหน้าที่ผู้นั้นสังกัดอยู่ หรือหน่วยงานอื่นใดเป็นการที่เจ้าหน้าที่กระทำการในการปฏิบัติหน้าที่แล้วเกิดความเสียหายอันเป็นการกระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ หลักเกณฑ์สำคัญที่ต้องพิจารณาว่าการละเมิดนั้นจะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติกฎหมายใดจะต้องพิจารณาในแง่ของการกระทำเป็นสำคัญว่าเป็นการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่หรือฐานะส่วนตัว ถ้าเป็นการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ให้นำมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาบังคับใช้โดยอนุโลม แต่ถ้ามิใช่การกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน บทบัญญัติในมาตรา 12 กำหนดว่า “ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนที่หน่วยงานของรัฐได้ใช้ให้แก่ผู้เสียหายตามมาตรา 8 หรือในกรณีที่เจ้าหน้าที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเนื่องจากเจ้าหน้าที่ผู้นั้นได้กระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐตามมาตรา 10 ประกอบมาตรา 8 ให้หน่วยงานของรัฐที่เสียหายมีอำนาจออกคำสั่งเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้นั้นชำระเงินดังกล่าวภายในเวลาที่กำหนด” การที่หน่วยงานของรัฐออกคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิดชำระเงินเป็นค่าสินไหมทดแทน คำสั่งดังกล่าว นั้นถือเป็นคำสั่งทางปกครองตามบทบัญญัติในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 กรณีถือได้ว่าคำสั่งดังกล่าวเป็นคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ชำระเงินเช่นกัน ดังนั้น หากถึงกำหนดแล้ว ไม่มีการชำระหน่วยงานของรัฐย่อมใช้การบังคับทางปกครองตามคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ชำระเงินได้ตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 และโดยพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 โดยไม่จำเป็นต้องมีการฟ้องคดีต่อศาลแต่ประการใด (ประวิณธิดา จารุณิล, 2567)

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 กำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 เป็นการวางหลักเรื่องความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปจากเรื่องความรับผิดทางแพ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยเป็นการแยกความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐออกเป็น 2 ประการหลัก คือ เหตุที่สืบเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ และเหตุที่ไม่ใช่การปฏิบัติหน้าที่ โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์สำคัญหลายเรื่อง เช่น กระบวนการตรวจสอบของกระทรวงการคลังก่อนการออกคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิดชำระเงินค่าสินไหมทดแทน (สุภาวดี ประภากร, ตริเพชร จิตรมหิมา และสำเรียง เมฆเกรียงไกร, 2567) โดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ข้อ 17 กำหนดว่า เมื่อผู้แต่งตั้งได้รับผลการพิจารณาของคณะกรรมการแล้วให้วินิจฉัยสั่งการว่ามีผู้รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือไม่ และเป็นจำนวนเท่าใด

แต่ยังต้องมีแจ้งการสั่งการให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง ให้ผู้แต่งตั้งส่งสำนวนภายในเจ็ดวันนับแต่วันวินิจฉัยสั่งการให้กระทรวงการคลังเพื่อตรวจสอบ เว้นแต่เป็นกรณีที่กระทรวงการคลังประกาศกำหนดว่าไม่ต้องรายงานให้กระทรวงการคลังตรวจสอบ ในระหว่างการพิจารณาของกระทรวงการคลังให้ผู้แต่งตั้งสั่งการให้จัดเตรียมให้พร้อมสำหรับการออกคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ชำระเงินค่าสินไหมทดแทน เพื่อมิให้ขาดอายุความสองปีนับจากวันที่ผู้แต่งตั้งวินิจฉัยสั่งการ ให้กระทรวงการคลังพิจารณาให้แล้วเสร็จก่อนอายุความสองปีสิ้นสุดไม่น้อยกว่าหกเดือน ถ้ากระทรวงการคลังไม่แจ้งผลการตรวจสอบให้ทราบภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ผู้แต่งตั้งมีคำสั่งตามที่เห็นสมควร และแจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ เว้นแต่ในกรณีหน่วยงานของรัฐนั้นเป็นราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจที่จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกา หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ ให้กระทรวงการคลังพิจารณาให้แล้วเสร็จก่อนอายุความสองปีสิ้นสุดไม่น้อยกว่าหนึ่งปี ถ้ากระทรวงการคลังไม่แจ้งผลการตรวจสอบให้ทราบภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ผู้แต่งตั้งมีคำสั่งตามที่เห็นสมควร และแจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ เมื่อกระทรวงการคลังพิจารณาเสร็จแล้ว ให้ผู้แต่งตั้งมีคำสั่งตามความเห็นของกระทรวงการคลัง และแจ้งคำสั่งดังกล่าวให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ เมื่อหน่วยงานของรัฐสั่งการตามความเห็นของกระทรวงการคลังแล้ว ให้ผู้แต่งตั้งดำเนินการเพื่อออกคำสั่งให้ชำระค่าสินไหมทดแทนหรือฟ้องคดีต่อศาล โดยอย่าให้ขาดอายุความ ตามข้อ 18 ดังนั้น การจะดำเนินการไปถึงขั้นตอนของการออกคำสั่งทางปกครองให้ผู้ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้น จึงต้องรอการพิจารณาของกระทรวงการคลังก่อนว่าผู้ใดต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนมากน้อยเพียงใด แล้วหน่วยงานของรัฐจึงจะสั่งการตามความเห็นของกระทรวงการคลัง เพื่อออกคำสั่งทางปกครองให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนต่อไป โดยในกรณีที่กระทรวงการคลังมีความเห็นว่า ผู้ใดต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพิ่มขึ้นหรือต่างไปจากสำนวนที่ผู้แต่งตั้งส่งให้ตรวจสอบ หากยังไม่เคยมีการสอบผู้ใดในฐานะผู้ต้องรับผิดชอบมาก่อน ให้ส่งเรื่องให้คณะกรรมการทำการสอบข้อเท็จจริง ความรับผิดชอบเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งการ ถ้าผลของคำวินิจฉัยของผู้แต่งตั้งต่างไปจากความเห็นของกระทรวงการคลัง ให้ผู้แต่งตั้งรายงานกระทรวงการคลังพิจารณาให้ความเห็นอีกครั้งหนึ่ง ดังนั้น กรณีละเมิดของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ โดยปกติการออกคำสั่งทางปกครองกำหนดให้ชำระเงินเป็นค่าสินไหมทดแทน หน่วยงานของรัฐออกคำสั่งทันทีโดยพลการไม่ได้จะต้องผ่านการตรวจสอบของกระทรวงการคลังก่อน เว้นแต่เข้าข่ายยกเว้นที่ไม่ต้องรายงานต่อกระทรวงการคลัง (ประวีณธิดา จารุณิล, 2567)

เปรียบเทียบความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่กับความรับผิดทางละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

หลักเกณฑ์ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ สามารถพิจารณาได้จาก 2 แหล่งกฎหมายหลัก คือ พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ตรีเพชร จิตรมहिมา พัทธนา จิตรมहिมา และณัฐภณ อันชัน, 2564)

1. ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

กฎหมายนี้มุ่งเน้นคุ้มครองสิทธิของประชาชนที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยกำหนดองค์ประกอบความรับผิดไว้ใน มาตรา 5 คือ 1) ต้องมีการกระทำโดยเจ้าหน้าที่ หมายถึง การกระทำหรือละเว้นการกระทำของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งรวมถึงข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง หรือผู้ปฏิบัติงานอื่นใดของหน่วยงานของรัฐ รวมถึงผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ 2) ต้องเป็นการละเมิด หมายถึง การกระทำหรือละเว้นการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิ

อย่างหนึ่งอย่างใด 3) ต้องมีความเสียหายเกิดขึ้น หมายถึง ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่บุคคล ซึ่งอาจเป็นความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิ อีกทั้ง 4) ต้องมีเหตุผลเชื่อมโยงระหว่างการกระทำของเจ้าหน้าที่กับความเสียหาย หมายถึง ต้องพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นผลโดยตรงจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำของเจ้าหน้าที่ แม้ว่าเจ้าหน้าที่จะกระทำละเมิดนอกเวลาราชการก็ตาม แต่ต้องเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ หรือเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ หรือยศตำแหน่ง (มาตรา 6) ข้อยกเว้นความรับผิด เจ้าหน้าที่ที่ไม่ต้องรับผิด หากปฏิบัติตามกฎหมาย คำสั่ง หรือข้อบังคับ ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาโดยชอบด้วยกฎหมาย ใช้อำนาจตามกฎหมายโดยสุจริต เป็นเหตุสุดวิสัย ถ้าการกระทำดังกล่าวไม่ครบองค์ประกอบทั้ง 4 ส่วน ก็ไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการกระทำละเมิด ทั้งนี้ การที่เจ้าหน้าที่จะได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติดังกล่าวต้องเป็นการกระทำละเมิดที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ ถ้ามิใช่การปฏิบัติหน้าที่ย่อมรับผิดชอบเป็นการส่วนตัว (มนตรี สังข์ทอง, 2567) สำหรับสิทธิเรียกร้องของผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากหน่วยงานของรัฐ โดยมีอายุความ 2 ปี นับแต่วันที่อยู่รู้เรื่องละเมิดและรู้ตัวผู้กระทำละเมิด ขั้นตอนการดำเนินการ ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องต่อหน่วยงานของรัฐ ซึ่งจะแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน และพิจารณาว่าเจ้าหน้าที่ได้กระทำละเมิดหรือไม่ หากผู้เสียหายไม่พอใจคำสั่งของหน่วยงานของรัฐ สามารถอุทธรณ์คำสั่งต่อศาลปกครองได้

2. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

บทบัญญัติว่าด้วยละเมิด (มาตรา 420 - 448) เป็นกฎหมายทั่วไป ใช้บังคับกับบุคคลทั่วไป รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย โดยกำหนดองค์ประกอบความรับผิดไว้ใน มาตรา 420 คือ 1) ต้องมีการกระทำ หมายถึง การกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของบุคคล 2) ต้องเป็นการละเมิด หมายถึง การกระทำที่ผิดกฎหมาย ซึ่งทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด 3) ต้องมีความเสียหายเกิดขึ้น หมายถึง ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่บุคคล ซึ่งอาจเป็นความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิ 4) ต้องมีเหตุผลเชื่อมโยงระหว่างการกระทำกับความเสียหาย หมายถึง ต้องพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นผลโดยตรงจากการกระทำของบุคคล การรับผิดทางละเมิดจากการกระทำของตัวการ นายจ้างต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดของลูกจ้าง (มาตรา 428) ข้อยกเว้นความรับผิด เช่น การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย การใช้อำนาจตามกฎหมายโดยสุจริต เหตุสุดวิสัย สิทธิเรียกร้องของผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำละเมิด โดยมีอายุความ 1 ปี นับแต่วันที่อยู่รู้เรื่องละเมิดและรู้ตัวผู้กระทำละเมิด หรือ 10 ปี นับแต่วันที่ละเมิดเกิดขึ้น (มนตรี สังข์ทอง, 2567) ขั้นตอนการดำเนินการนั้น ผู้เสียหายจะฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรม

องค์ประกอบความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 กับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีความคล้ายคลึงกัน แต่พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 จะเน้นเฉพาะการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำละเมิด ผู้เสียหายสามารถเลือกดำเนินการตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 หรือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็ได้ โดยต้องพิจารณาถึงข้อดี ข้อเสีย และความเหมาะสมในแต่ละกรณี

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 กับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประเด็นเปรียบเทียบ	พระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
ผู้กระทำละเมิด	เจ้าหน้าที่ของรัฐ (มาตรา 4)	บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล
การกระทำ	การละเมิดในการปฏิบัติหน้าที่ หรือนอกการปฏิบัติหน้าที่	การละเมิด
องค์ประกอบความรับผิด	1. การกระทำโดยเจ้าหน้าที่ 2. เป็นการละเมิด 3. มีความเสียหาย 4. มีเหตุผลเชื่อมโยงระหว่างการกระทำของเจ้าหน้าที่กับความเสียหาย	1. มีการกระทำ 2. เป็นการละเมิด 3. มีความเสียหาย 4. มีเหตุผลเชื่อมโยงระหว่างการกระทำกับความเสียหาย
ความรับผิดของหน่วยงาน	หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดของเจ้าหน้าที่ (มาตรา 4)	นายจ้างต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดของลูกจ้าง (มาตรา 428)
ข้อยกเว้นความรับผิด	-เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย คำสั่ง หรือ ข้อบังคับ - เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาโดยชอบด้วยกฎหมาย - การใช้อำนาจตามกฎหมายโดยสุจริต - เหตุสุดวิสัย	- การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย - การใช้อำนาจตามกฎหมายโดยสุจริต - เหตุสุดวิสัย
สิทธิเรียกร้อง	ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากหน่วยงานของรัฐ	ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำละเมิด
อายุความ	2 ปี นับแต่วันที่รู้เรื่องละเมิดและรู้ตัวผู้กระทำละเมิด	1 ปี นับแต่วันที่รู้เรื่องละเมิดและรู้ตัวผู้กระทำละเมิด หรือ 10 ปี นับแต่วันที่ละเมิดเกิดขึ้น
ขั้นตอนการดำเนินการ	-ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องต่อหน่วยงานของรัฐ -หน่วยงานของรัฐแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน -หน่วยงานของรัฐพิจารณาและมีคำสั่ง -ผู้เสียหายหรือเจ้าหน้าที่อุทธรณ์คำสั่งต่อศาลปกครอง	-ผู้เสียหายฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรม

ประเด็นเปรียบเทียบ	พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
การเยียวยา	ค่าสินไหมทดแทน ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (ในกรณีที่เจ้าหน้าที่จงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง)	ค่าสินไหมทดแทน ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ (ในกรณีที่จงใจกระทำละเมิด)

ที่มา : พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

จากตารางที่ 1 พบว่า หลักเกณฑ์ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มีความแตกต่างจากหลักเกณฑ์ความรับผิดทางละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในหลายประเด็น เช่น เรื่องผู้กระทำละเมิด ความรับผิดของหน่วยงานของรัฐ ขั้นตอนการดำเนินการ และอายุความ ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนและการสร้างความรับผิดชอบให้กับภาครัฐ พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยกำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดของเจ้าหน้าที่ ส่วนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นกฎหมายทั่วไปที่ใช้บังคับกับบุคคลทั่วไป

การวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายของต่างประเทศเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่

การเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายของต่างประเทศเพื่อให้เห็นภาพรวมและแนวโน้มของกฎหมายในเรื่องความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ สามารถเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายของประเทศอื่น ๆ เช่น ฝรั่งเศส เยอรมนี และอังกฤษ ซึ่งเป็นประเทศที่มีระบบกฎหมายที่ได้รับการยอมรับ (อุดม นันตา, 2559) ดังนี้

ในระบบกฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ความรับผิดทางละเมิดจะไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายแพ่ง โดยความรับผิดของรัฐเป็นความรับผิดที่รัฐรับผิดชอบโดยตรงต่อผู้เสียหาย โดยเจ้าหน้าที่ที่กระทำการละเมิดไม่ต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหาย เนื่องจากการบริการสาธารณะเมื่อเกิดความเสียหายขึ้น จึงเป็นเรื่องความบกพร่องในแง่ของการจัดการองค์การ หรือความไม่ระมัดระวังในการบริหารจัดการขององค์การของฝ่ายปกครอง โดยอาจแยกความผิดที่รัฐต้องรับผิดชอบออกเป็น 3 กรณี ได้แก่ 1) ความรับผิดในการดำเนินการบริหารสาธารณะโดยบกพร่อง หรือมีข้อผิดพลาด 2) ความรับผิดในแง่การรวบรวมนักกระทำการตามหน้าที่ที่ต้องกระทำ และ 3) ความผิดในการปฏิบัติหน้าที่อย่างล่าช้าเกินสมควร เป็นระบบกฎหมายที่แยกความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ออกจากความรับผิดทางละเมิดของรัฐ โดยเจ้าหน้าที่จะต้องรับผิดในฐานะส่วนตัว ส่วนรัฐจะรับผิดชอบเฉพาะกรณีที่เจ้าหน้าที่กระทำการละเมิดในการปฏิบัติหน้าที่ราชการเท่านั้น กฎหมายฝรั่งเศสมุ่งเน้นคุ้มครองเจ้าหน้าที่ โดยมีข้อยกเว้นความรับผิดหลายประการ เช่น การปฏิบัติตามคำสั่ง การใช้อำนาจตามกฎหมาย และการใช้ดุลพินิจ ซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายไทย

ความรับผิดของรัฐในระบบกฎหมายเยอรมันนี้ โดยทั่วไปแล้วอยู่บนรากฐานทางความคิดที่สำคัญ คือ การละเมิดเป็นความรับผิดของรัฐสำหรับการกระทำของข้าราชการในตำแหน่ง ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น และเป็นความรับผิดชดเชยค่าทดแทนความเสียหายให้แก่ปัจเจกชนที่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการที่ต้องอุทิศประโยชน์ของตนเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยความรับผิดนี้จะเป็นความรับผิดตามหลักกฎหมายมหาชนก็ต่อเมื่อรัฐได้กระทำการ

ในแดนของกฎหมายมหาชนเท่านั้น หากรัฐกระทำการในระบบกฎหมายเอกชน รัฐย่อมต้องรับผิดชอบตามหลักเกณฑ์เดียวกับเอกชนทั่วไป ความรับผิดชอบทางละเมิดของรัฐจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อองค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการอันไม่ชอบด้วยกฎหมายและการกระทำนั้น เป็นการกระทำในแดนของกฎหมายมหาชน ทั้งนี้ ข้าราชการได้ละเมิดหน้าที่ตามตำแหน่งที่ได้รับการกำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองบุคคลที่สาม และข้าราชการผู้นั้นกระทำละเมิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ และการกระทำดังกล่าวเป็นสาเหตุก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น อย่างไรก็ตามรัฐจะเข้ามารับผิดชอบแทนข้าราชการของตน ในกรณีที่มีการละเมิดเกิดขึ้นจากความประมาทเลินเล่อก็ต่อเมื่อบุคคลผู้ได้รับความเสียหายไม่สามารถเรียกร้องค่าเสียหายจากบุคคลอื่นใดได้ เยอรมนีมีระบบกฎหมายที่ให้รัฐรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่โดยไม่คำนึงว่าเจ้าหน้าที่จะกระทำละเมิดในการปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือนอกเวลาราชการ กฎหมายเยอรมนีจะคุ้มครองประชาชนผู้เสียหายมากขึ้น โดยกำหนดให้รัฐต้องรับผิดชอบในวงกว้าง และมีข้อยกเว้นความรับผิดชอบน้อยกว่ากฎหมายไทย

ส่วนประเทศอังกฤษมีระบบกฎหมายที่คล้ายคลึงกับเยอรมนี โดยให้รัฐรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ โดยไม่คำนึงว่าเจ้าหน้าที่จะกระทำละเมิดในการปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือนอกเวลาราชการ กฎหมายอังกฤษมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญกับการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย โดยมีกลไกในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนที่สะดวกและรวดเร็ว

สรุปความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่กับการละเมิดทางแพ่ง

เจ้าหน้าที่ของรัฐมีหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ระมัดระวัง และรอบคอบ เพื่อประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติ สำหรับความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ หากเจ้าหน้าที่กระทำละเมิด ทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย เจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบ ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 โดยการละเมิดเป็นการกระทำหรือละเว้นการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหน้าที่ มีองค์ประกอบความรับผิด คือ ต้องมีการกระทำโดยเจ้าหน้าที่ ต้องเป็นการละเมิด ต้องมีความเสียหายเกิดขึ้น และต้องมีเหตุผลเชื่อมโยงระหว่างการกระทำของเจ้าหน้าที่กับความเสียหาย หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดของเจ้าหน้าที่ ข้อยกเว้นที่เจ้าหน้าที่ไม่ต้องรับผิดชอบ เช่น เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย คำสั่ง หรือข้อบังคับ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาโดยชอบด้วยกฎหมาย การใช้อำนาจตามกฎหมายโดยสุจริต หรือเหตุสุดวิสัย สิทธิเรียกร้องผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากหน่วยงานของรัฐ อายุความ 2 ปี นับแต่วันที่รู้เรื่องละเมิดและรู้ตัวผู้กระทำละเมิด ขั้นตอนการดำเนินการ ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องต่อหน่วยงานของรัฐ ส่วนการละเมิดทางแพ่ง สำหรับบุคคลทั่วไป และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ใช่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำละเมิดทางแพ่ง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในกรณีที่มียกองค์ประกอบความรับผิด คือ ต้องมีการกระทำ ต้องเป็นการละเมิด ต้องมีความเสียหายเกิดขึ้น ต้องมีเหตุผลเชื่อมโยงระหว่างการกระทำกับความเสียหาย ข้อยกเว้นความรับผิด เช่น การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย การใช้อำนาจตามกฎหมายโดยสุจริต เหตุสุดวิสัย สิทธิเรียกร้อง ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำละเมิด อายุความ 1 ปี นับแต่วันที่รู้เรื่องละเมิดและรู้ตัวผู้กระทำละเมิด หรือ 10 ปี นับแต่วันที่ละเมิดเกิดขึ้น ขั้นตอนการดำเนินการ ผู้เสียหายฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรม ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำละเมิด ผู้เสียหายสามารถเลือกดำเนินการตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 หรือตาม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็ได้ การมีกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่เป็นการส่งเสริมธรรมาภิบาล ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ และคุ้มครองสิทธิของประชาชน

ดังนั้น การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในหน้าที่ของตนนั้นหากเกิดความเสียหายขึ้น เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย คือ พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 แต่ความเสียหายที่เกิดขึ้น จากการปฏิบัติหน้าที่นั้น ต้องไม่ได้เกิดจากความจงใจ หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของเจ้าหน้าที่ การที่มีกฎหมายให้ความคุ้มครองแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ดังกล่าวนี้ เนื่องจากในการปฏิบัติหน้าที่ราชการบางกรณีอาจมีโอกาสเสี่ยงที่จะเกิดความผิดพลาดหรือเป็นเหตุสุดวิสัย โดยมีได้เกิดจากความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ส่งผลให้เกิดความเสียหาย พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 จึงบัญญัติคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ไว้

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรกสิวัฒน์ เกษมศรี. (2564). นโยบายว่าด้วยอำนาจอัยการเพื่อทรัพยากรธรรมชาติ กรณี ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในการจัดการทรัพยากรปิโตรเลียมของประเทศไทย. *วารสารการเมืองการบริหารและกฎหมาย*, 13(1), 287-310.
- คนพล จันทน์หอม. (2561). การป้องกันและปราบปรามการแสวงหาผลประโยชน์จากการอนุญาตโดยใช้อำนาจรัฐ. *วารสารการเมือง การบริหารและกฎหมาย*, 10(1), 87-111.
- ชนากานต์ วงศ์รัตนวรรณ. (2565). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ ศึกษากรณีการใช้คำสั่งใหม่ทดแทนแก่ผู้เสียหายและการใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนคืนจากหน่วยงานของรัฐ. (ปริยญานนิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีปทุม, กรุงเทพมหานคร.
- ชลินทรา ปรางค์ทอง. (2565). การเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มเพศหลากหลายและการคุ้มครองสิทธิเพศหลากหลายในหน่วยงานภาครัฐ : ศึกษากรณีข้าราชการกรมการปกครอง. (ปริยญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ฐิติพร ลิ่มแหลมทอง. (2548). การแบ่งแยกความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่จากการปฏิบัติหน้าที่และมีใช้การปฏิบัติหน้าที่. *ตุลพาห*, 52(2).
- ตรีเพชร จิตรมहिมา. (2562). วิเคราะห์ปัญหาบางประการในกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำละเมิด ต่อหน่วยงานของรัฐตามที่กำหนดไว้ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติ เกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย*, 17(1), 201-221.
- ตรีเพชร จิตรมहिมา, พัชณา จิตรมहिมา และณัฐภณ อันชั้น. (2564). ปัญหาความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ ศึกษาและวิเคราะห์การแยกความรับผิดทางละเมิด กรณีการปฏิบัติหน้าที่ที่บกพร่องที่มีใช้การปฏิบัติหน้าที่. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 16(57), 54-64.
- ปนัดดา รักษาแก้ว. (2565). การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(5), 444-458.
- ประวีณธิดา จารุณิล. (2567). ปัญหาการบังคับทางปกครองให้คดีใช้คำสั่งใหม่ทดแทน: ในกรณีความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่. *วารสารรามคำแหง ฉบับนิติศาสตร์*, 13(1), 269-308.

- พระมหากันดินันท์ กนุตลีโล (เฮงสกุล) และคณะ. (2567). การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ : กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิรูประบบราชการสู่รัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย. *วารสารวิจัยนวัตกรรมการศึกษาและเทคโนโลยี*, 2(2), 40-53.
- พิเชษฐ พิณทอง. (2554). การใช้อำนาจหน้าที่เกินขอบเขตของตำรวจ : ผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน. *วารสารกระบวนการยุติธรรม*, 4(1), 33-46.
- มนตรี สังข์ทอง. (2567). ความรับผิดชอบละเมิดของเจ้าหน้าที่ : แนวคิด หลักเกณฑ์ และขั้นตอนการปฏิบัติ. *วารสารศิลปศาสตร์ราชชมงคลสุวรรณภูมิ*, 6(2), 577-591.
- สรพรสิทธิ์ ชมภูษ และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2564). การทุจริตในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: เจเนอรัลและการป้องกัน. *Journal of Roi Kaensam Academi*, 6(10), 423-440.
- สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. (2563). *คู่มือการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539*. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- สุภัทรา ปากสิทธิ์ วโรตม์สิกขดิตถ์. (2560). บทวิเคราะห์นโยบายและสถานการณ์ด้านกระบวนการยุติธรรม เพื่อจัดทำกรอบวิจัยด้านกระบวนการยุติธรรม. *วารสารกระบวนการยุติธรรม*, 10(3), 1-20.
- สุภาวดี ประภากร, ตรีเพชร จิตรมัทธา และสำเรียง เมฆเกรียงไกร. (2567). วิเคราะห์ปัญหาตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบละเมิด ของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบละเมิด ของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539. *วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์*, 8(1), 91-124.
- อนุชา จินดาวณิชย์. (2551). *แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองเกี่ยวกับความรับผิดชอบละเมิดของเจ้าหน้าที่*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- อนุชา จินดาวณิชย์. (2567). การแก้ไขบรรเทาความเดือดร้อนหรือเสียหายจากการละเมิดต่อหน้าที่ หรือปฏิบัติหน้าที่ ล่าช้าเกินสมควรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยการฟ้องคดีต่อศาลปกครอง. *วารสารนวัตกรรมทางธุรกิจและสังคม*, 1(2), 1-15.
- อภิชาติ พานสุวรรณ และพระมหาบุญรอด มหาวิโร (สืบดวง). (2564). ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในระบบราชการ. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(8), 479-492.
- อุดม นันตา. (2559). *การขอรับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบละเมิดของเจ้าหน้าที่*. (ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.